

ARTIKELLEN

INDONESISCHE JEUGDORGANISATIES

door

H. TH. FISCHER.

In de wereld der primitieve volken is men slechts zeer korte tijd kind. Zowel geestelijk als lichamelijk veroudert men daar snel, aanzienlijk sneller dan in de West-Europees-Amerikaanse cultuurkring. De oorzaken hiervan zijn velerlei.

In de eerste plaats bieden de primitieve samenlevingsvormen nagenoeg geen gelegenheid tot het zich terugtrekken in een intieme afgeslotenheid. Hierdoor is men gewoon van alles te bespreken en van alles te doen in het bijzijn van iedereen. Daarbij zal men zich ook niet aan de tegenwoordigheid van kinderen storen. Zo maken zij allerlei mee en horen allerlei van wat wij bepaaldelijk niet „des kinds” achten. „His eyes see more because there is less hidden, he hears more because there is less whispering”.¹⁾

Van een aparte sfeer van en voor het kind is hier geen sprake; geen kinderkamers, kleuterscholen, jeugdplaten, jeugdlitteratuur, kinderkerken of wat daarmee zou zijn gelijk te stellen vinden we hier. Het jonge kind krijgt van de aanvang af hetgeen Adriani niet ongeestig een „straatopvoeding” genoemd heeft²⁾. Het geniet mee van de cronique scandaleuse, leert jong obscene moppen apprécier en vertellen en waar het horen en afkijken tot daden brengt, speelt het, met medeweten, of ook wel onder aanmoediging der ouders, al heel vroeg „der minnen spel”. Zo is het niet te verbazen, dat het kinderlijke al heel spoedig verdwijnt; de vroegrijpheid van deze kleine vrouwtjes en mannetjes maakt op den Europeaan, die zo geheel iets anders wil, een vaak pijnlijke indruk³⁾.

Van het afkijken komt het doen! Ook in ander opzicht is dit het geval. Al zeer jong worden zij nl. ook in het arbeidsleven der volwassenen ingeschakeld. Vooral bij de meisjes is dat het geval. Terwijl de jongens, zich bij hun vader en de andere mannen van het dorp aansluitende, nog veel tijd tot vagebonden met hun kameraden hebben, omdat het mannenwerk met zijn mindere regelmaat en talrijker ogenblikken van een dolce far niente, daar nu eenmaal toe leidt, werkt het kleine meisje, eerst spelenderwijze, maar al heel spoedig in ernst met haar moeder of de tantes mee. Jonge kinderen van vijf jaar hebben reeds hun vaste taak in het familiale bedrijf en halen water of brandhout, letten op het vuur, voederen de dieren of letten op hen, zeulen met broertje of zusje, neefje of nichtje. Zij volgen moeder naar het veld, dat moet worden bewerkt, terwijl de jongens bij de mannen, zonder opzettelijk onderricht, tot bruikbare leden van de gemeenschap worden opgevoed.

De zeer korte duur van het jeugdleven is kenmerkend voor de primitieve

¹⁾ Miller: *The child*, blz. 140.

²⁾ Adriani: *Verz. Geschr.* II, blz. 27.

³⁾ J. Kruyt: *Geestesstructuur*, blz. 199.

wereld. De geestelijke achterstand die het kind ten opzichte van de volwassenen heeft wordt gemakkelijk en snel ingehaald. De aard van de primitieve cultuur, minder gedifferentieerd en gecompliceerd, maakt het mogelijk, om zonder een aparte jarenlange gespecialiseerde opleiding, reeds jong huisvader en burger te zijn.

Toch is ook hier een overgangstijd van kind naar volwassene waar te nemen. Het tijdperk der adolescentie, waarin men zich te groot gevoelt voor servet en nog te klein is voor tafellaken, moge kort zijn, het is niettemin duidelijk aantoonbaar. Het biologische rijpingsproces is zozeer van invloed op geest en lichaam, dat overal de gevolgen er van te constateren zijn; en deze gevolgen zijn in wezen bij alle volken dezelfde.

Bij alle verschil in cultuur is er m.a.w. in dit opzicht een culturele parallelle te constateren, die geen andere verklaring heeft dan de Bastianse „Elementargedanke“, d.i. de in wezen overal gelijke menselijke geest. De bonte verscheidenheid op het gebied der adolescentie-gebruiken herkennen wij dus als die van varianten van hetzelfde grondthema. Deze zijn, om weer met Bastian te spreken, het nationale costume der „Völkergedanken“, waarin het in de grond gelijke zich voor den oppervlakkigen toeschouwer vermomt.

Wanneer dan ook Eduard Spranger in zijn bekende werk over de „Psychologie des Jugendalters“ de adolescentie karakteriseert, vinden wij bij hem geformuleerd, hetgeen wij in de ethnografieën terugvinden. Kenmerkend voor deze jonge mannen en vrouwen noemt hij „der Trieb zur Selbstdurchsetzung“. Dit instinct, dat reeds bij het heel jonge kind aanwezig is, komt speciaal in deze periode van ontwikkeling tot uiting, omdat men juist dan over zichzelf nadenkt en in hoge mate op zichzelf is geconcentreerd.

Hij vervolgt dan: „Wie in zulk een mate met zichzelf bezig is, zal natuurlijk eerder aandacht en levensruimte voor zichzelf opeisen, dan dat hij openstaat voor gevoelens van zich gevende liefde en opoffering. In een groot aantal trekjes treedt de drang zich te doen gelden aan de dag. Reeds door zijn uiterlijk wil hij nu imponeren. Hij weet, dat er op hem gelet wordt en hij wil ook opgemerkt worden. De manieren waarop men dat bereikt, zijn al naar de individuen of de gemeenschappen verschillend.“ Ook de vrouwelijke jeugd vertoont deze verschijnselen: „Ihr Weg zu diesem Ziel ist leiser und sanfter, aber nicht minder wohlberechnet“. In het onderstaande zullen wij nog zien hoezeer deze karakteristiek ook voor de primitieve adolescenten opgaat.

Eén van de vormen waarin de eigenaard van deze jongelingen en jonge dochteren tot uiting komt — Spranger zegt het, en de ethnografen geven duidelijke voorbeelden — is de clubvorming. Niet meer kind en, ondanks hun vroegrijpheid en vaak zeer grote sexuele ervaring, toch nog niet tot de volwassenen gerekend, sluiten zij zich als lotgenoten met gemeenschappelijke interessen en belangen aaneen. Hoewel naar de sekse gescheiden, weten deze huwbare ongehuwden zich toch bij elkander te behoren en vormen een intersexuele belangengemeenschap, die zich soms krachtig doet gelden.

Het „nationale kostuum“ dezer jeugdgroepen is, wij zagen het, telkens anders. Zoals echter hij, die klederdrachten bestudeert, in de voor den leek verwarrende verscheidenheid van kappen, mutsen, kragen, gespen, vesten, enz., typen weet te onderscheiden en dit doende in de veelheid orde brengt, zo doet de ethnoloog ten aanzien van de talrijke uitingen der adolescenten-

solidariteit hetzelfde. In het onderstaande willen wij speciaal de Indonesische jeugdorganisaties bezien, die wat hun type betreft grote verwantschap met de Polynesische en speciaal met de Samoaanse jongeliedenverenigingen vertonen. In tegenstelling met het Melanesisch-Papoease type, waarbij door de in deze cultuurprovincie bestaande geheime genootschap-organisaties der volwassen mannen de groep der jongelingen enkel als een onderdeel dezer meer omvattende mannenverenigingen kan worden gezien, is het Polynesisch-Indonesische type vormvrijer, maar autonoom en met een meer eigen maatschappelijk betekenis.

In de beschrijving die Hueting⁴⁾ ons geeft van de Tobelose jongelingschap van Halmaheira komt wel duidelijk de door Spranger genoemde „Trieb zur Selbstdurchsetzung” uit. Van een eigenlijke organisatie horen wij hier niet, maar wel blijkt hoezeer deze huwbare ongetrouwden een aparte groep vormen en zich weten te doen gelden. Het is hier vooral de belangstelling voor het seksuele, die de verhoudingen beheerst.

De jongens helpen hun vader bij allerlei werkzaamheden, maar wanneer ze zo ongeveer de jongelingsleeftijd bereikt hebben, worden ze, zoals Hueting schrijft, „onuitstaanbaar vervelend”. „De familie is bijzonder trotsch op hen, ergo worden ze èn door moeder, èn door zusters, zelfs door grootouders, vreeselijk verwend”. Zij hebben dan nog maar één belangstelling: „Zij *goduuru*, zij jongelingen, zegt men, d.w.z. zij slenteren mooi aangekleed rond, loopen alle feesten en vooral alle nachtelijke partijtjes af, hebben veel praats, en doen weinig.” Hun leven is zeer loszinnig en dikwijls zijn ze lichamelijk reeds geruïneerd, voordat ze aan een huwelijk toekomen. De vrijheid is hun echter zo lief, dat zij zich aan de pogingen van hun ouders, om hen door een huwelijk weer in het gareel te krijgen, onttrekken.

Bij dit alles behoren natuurlijk ook de vrouwelijke tegenhangers. Inderdaad laten deze zich niet onbetuigd. Zolang zij nog niet officieel verloofd zijn, zijn ze de „*o berera ma moloka*” d.i. de schoondochters der gehele kampong, d.w.z. dat zij nog zonder een vaste verhouding te hebben seksueel verkeer hebben met allerlei jongelieden. In huis hebben zij haar eigen slaapvertrekje, wat het ontvangen van nachtelijk bezoek vergemakkelijkt. Maar ook elders is er gelegenheid genoeg om met jongemannen in aanraking te komen.

Dan zijn er de feesten waarvan, zoals in geheel Zuid-Oost-Azië, de beurtzangen tussen mannen en vrouwen een onderdeel vormen. De *dopa-dopa* en *ronga-ronga* zijn over het geheel sterk erotisch gekleurd. „Toch, de officieele teksten zouden het hem nog wel niet doen, maar men zingt deze zangen gaarne op kleinere bijeenkomsten en feesten, waar het wat minder officieel toegaat, en laat daarbij dan de eigen dichtader ongestoord vloeien, en helaas, het gevolg daarvan is dikwerf het plegen van onzedelijkheid. De lusten, die door het elkaar toezingen opgewekt zijn, worden dikwerf in den duisternen nacht meteen bevredigd.”

Een speciale vorm van beurtzang is dan nog de *wela-wela*, waarbij de beurtzang met een soort van touwtrekken verbonden is. „Men houdt tezamen een nogal lang touw vast, een liaan, mannen en vrouwen elk aan een eind. De trom gaat, men loopt of slingert voorloopig al zingende heen en weer, maar tegen dat de zang op het eind loopt, wordt de maat van de trom sneller, men pakt het touw vaster aan, beide partijen naderen elkaar steeds meer, en straks

⁴⁾ Hueting: Tobeloreezen, 1921, blz. 289 e.v., 307 e.v.

trekt men werkelijk van weerskanten aan het touw, heen en weer rukkende, met het gevolg dikwerf, dat de heele troep over elkaar heen valt."

„Dit alles in het duister van den nacht, hoogstens bij lichte maan, verhitte gedachten, opgewonden jongelui, men vrage wat het gevolg is van dit op een kluwen door elkaar rollen! Menig meisje wordt daardoor (? F.) zwanger, en krijgt een *wela-wela*-kind, d.w.z. een kind waarvan de vader niet aan te wijzen is, omdat het meisje met velen gemeenschap gehad heeft."

De jeugd is dus wel vrij en deze vrijheid moge den zendeling Hueting zorgen baren, hij weet, dat men toch ook hier onderscheidt tussen hetgeen een fatsoenlijk meisje betaamt en hetgeen haar tot „lichtekooi" zou stempelen. Van de jongelingen schrijft hij, dat het „voor de niet bepaald slechten", wanneer zij eenmaal gehuwd zijn, met de loszinnigheid gedaan is. Hier weer dus dit onderscheid.

Het beeld, dat Drabbe⁵⁾ ons van de Tanembarese jongelingschap geeft, ver- toont zeer veel overeenkomst met dat der Tobelo's. De verzorging van het uiterlijk schoon en hun liefdesavonturen vullen geheel hun tijd en aandacht. Zij komen er zelfs niet meer toe de ouderen bij hun werkzaamheden te helpen, wat zij als jongere kinderen toch wel gewoon waren.

Uitvoerig beschrijft Drabbe hoe vroeger de zorg voor het haar veel tijd vergde. Door bewerking met aswater kreeg het een rossige tot witte kleur, waarop de jongemannen bijzonder gesteld waren. Hun dag begon met het uit- kammen en wassen van het haar, waarna het, om het voor vuil worden te behoeden, zorgvuldig in een doek werd opgeborgen, terwijl dan een grote kam en pagagaaienveren er bovenin gestoken het kapsel volmaakten. Dan volg- de, evenals bij de Tobelo's het parade-slenteren (*lambjore*) door de kampong om zich aan de jonge dames te laten zien. Was dit afgelopen dan vroeg de zorg voor de haren weer alle aandacht en uren kon men daaraan besteden. Een en ander nam zoveel tijd in beslag, dat de bestuursambtenaren in 1914 zich ver- antwoord achtten toen ze „de haren goedschiks kwaadschiks, soms door de ge- wapende Politie, lieten afsnijden". Tenslotte behcort men dan weer van 4—6 uur op het „pronkveld" aanwezig te zijn.

Niet enkel aan hun haar besteedden de jongelingen zoveel tijd en zorg. Zowel zij als ook de jonge meisjes verzorgden hun tanden goed en men is ook nu nog als ongehuwde gesteld op hagelwitte tanden en een frisse mond. Het lichaam wordt door baden en masseren schoon en krachtig gehouden en men is zozeer gesteld op de slanke lijn, dat tot het behoud er van men wel in groep- jes van enige vrienden of vriendinnen een tijdlang vasten gaat. Armbanden, oorringen, beenringen, halssnoeren van schelpen, verschillend al naar de leef- tijdsgroep, verhogen het uiterlijk schoon en wij kunnen ons dan voorstellen met welk een zorg men zich voor het *lambjore* voorbereidt. Drabbe schrijft, dat de jongelui daarbij om te geuren liepen „met een kris, met lans en klewang, met boog en één pijl, of zelfs met een geweer". „En tenslotte", zo voegt hij er aan toe, „hoorde bij de volledige uitrusting, wel flagrante strijd met dit machtsvertoon der wapenen, de spiegel... Daarmee slenterden ze door het dorp, van tijd tot tijd zich met welbehagen beschouwend, en onderzoekend of de hoofdtooi nog wel onberispelijk zat."

Vernamen wij bij de Tobelo's niets van een organisatie dezer jongelingen

⁵⁾ Drabbe: Het leven v. d. Tanémbarees, blz. 15 e.v., 19 e.v., 32 e.v., 182 e. v., 43, 253, v. d. Kolk: Leefstijdsklassen, blz. 602.

en jongedochteren, bij de bewoners van Tanembar is dat anders. De bevolking onderscheidt een aantal leeftijdsklassen van welke enkel die der *tabweri* en der *bat-dare*, der jonge mannen en jonge vrouwen, ons hier interesseren. Bij de mannelijke jeugd komt men dan nog tot leeftijdsonderscheidingen binnen deze leeftijdsgroep. Het Tabweri-corps beslist wanneer weer jongens tot hun gemeenschap zullen worden toegelaten en deze groenen worden gedurende het eerste jaar of de eerste maanden „*tabweri anak*” genoemd. In hun kleding en versieringen, de wijze waarop zij de lendendoek mogen dragen, de manier waarop zij het haar dragen, enz. komen de onderscheidingen naar de leeftijd eveneens tot uiting.

De belangrijkste en leidinggevende *tabwerigroep* is die der „*mangasrjo-jar*”, de jongelingen van 17—20 jaar oud. Zij zijn het die, zoals wij hierboven beschreven, voor de *bat-dare* paraderen. „Deze groep is wel de onhebbelijkste, ijdel zonder grens, veel praatst hebbend, nooit werkend, streng voor elkaar en voor anderen”. Dit laatste komt aan de dag in een systeem van boete-oplegging, dat ook elders in Indonesië voor dit soort van gemeenschappen typisch is. Wanneer een hunner zich aan de „pantoffel-parade” door het dorp onttrekt, wordt hij beboet. Worden zij bij dit „*lambjore*” door de jongere knapen gehinderd, of hebben deze naar hun mening een te grote mond, of wel vrijen deze met de meisjes, die zij zichzelf hadden toegedacht, dan worden er straffen uitgedeeld. Het kan dan zover komen, dat aan deze jongeren ieder gesprek met de meisjes verboden wordt.

Wanneer deze leidende *tabweri* zich iets in hun hoofd gezet hebben, dan weten zij hun wil door te zetten, zo mogelijk zelfs tegen de wil van hun dorps-hoofd in, en tyranniseren dan hun dorpsgenoten. Zo weet Van der Kolk te verhalen van een zware boete, welke de *tabweri* aan de *bat-dare* oplegden, omdat twee van haar een spotliedje op enige jongelieden gemaakt hadden. De vaders van de meisjes durfden er zich niet tegen te verzetten, terwijl het hoofd de zaak niet bij den controleur aanhangig durfde te maken.

Deze jongelui vormden, schrijft Drabbe, en hij typeert daarmee het karakter van de Indonesische jeugdorganisaties⁹⁾, „een staat in de staat, en waren, wat hun belangen betrof, almachtig, legden boetes op, maakten wetten naar gelang het hun goeddacht, maar altijd gemeenschappelijk”. Met de eigenlijke bestuurszaken, die tot het terrein der oudere gehuwde mannen behoren, bemoeiden zij zich zeer weinig. Trouwen zij, dan wordt dat anders. Al zullen zij in den beginne de banden met de jongelingenbond aanhouden, spoedig verslappen deze en gevoelt men zich onder de *tabweri* niet meer thuis. Het leven is ernstiger geworden, hun verantwoordelijkheden groter en hun belangstelling wordt op andere zaken gericht.

⁹⁾ Volgens Van der Kolk zou iedere „toeboe”, d.i. iedere jaarklasse die tot de groep der *tabweri* werd toegelaten, een streng aaneengesloten eenheid vormen. „Elke „toeboe” voelt zich als één geheel in deze maatschappij en het gevoel van saamhoorigheid onder de leden is zoo groot, dat de invloed daarvan in alles te bespeuren valt”. „In ieder dorp vinden wij volgens hem „verschillende nauw samenhangende solidaire clubjes van jongens, meisjes, mannen en vrouwen”, groepjes leeftijdsgenoten, met ieder een eigen hoofd (*kapala*), die in de regel tot de voornaamste families van het dorp behoren.

Heeft v. d. Kolk met deze schildering gelijk (Drabbe is van een andere mening) dan zou de Tanembarese organisatie grote overeenkomst vertonen met die der Naga's (zie Mills: *Ao Nagas*, e.a.) De band der jeugdvereniging blijft daar ook na het huwelijk bestaan en gedurende het gehele leven van betekenis. Dit is in Indonesië niet het geval.

Mooi zijn en successen hebben bij de andere sekse is het wat deze jonge mannen en vrouwen bezighoudt. Hun onderling verkeer is bijzonder vrij. „Overal”, schrijft Drabbe weer „mocht een tabweri een ongehuwd meisje zoenen en haar borsten aanraken. Alleen het aanraken (coram publico, F.) van genitalia of beenen werd kwalijk genomen, en beboet”. Bovendien waren er tal van gelegenheden waar de jongelui elkaar konden treffen en waar zij dan sexueel verkeerden. In de eerste plaats zijn daar de nachtelijke liefdes-avonturen.

De jongelingen overnachten nl. in de jongelingshuizen, waarvan men in ieder dorp één of meer aantreft. „Zij werden door een groepje jongelui op den grond, of op palen gebouwd en tot slaappleats ingericht met de bijbedoeling, ongestoord op liefdesavonturen te kunnen uitgaan, onttrokken aan het toezicht der ouderen”. Deze laatsten begeren hun tegenwoordigheid thuis al evenmin, daar zij met hun eigengereidheid ongenietbaar zijn en voor het sexuele leven der ouderen in deze huizen zonder noemenswaardige afscheidingen een hindernis. De tabweri-huizen zijn de tegenhangers van de zogenaamde *lingat* of sociëteit der gehuwde mannen, die echter niet tot slaappleats dient. Men eet daar enkel als mannen onder elkaar, terwijl de vrouwen tezamen met hun vriendinnen de maaltijd gebruiken.

In de tabweri-huizen echter brengen de jongelingen de nacht door en gaan vandaar uit *ralambir* of *ratoek*, „wat betekent: onder de woonhuizen de meisjes opzoeken, die boven lagen te slapen, haar wakker maken, met haar spreken en vooral haar overhalen om naar beneden te komen... om dan even buiten den kampong in het struikgewas, of onder een grooten boom, of als het regende zelfs wel onder het een of ander huis omgang met elkander te hebben.”

Maar het dorpsleven biedt ook nog andere mogelijkheden. De jongeren hebben bij de lijkbehandeling een eigen taak. Wanneer bepaalde handelingen zijn geschied worden de jongelui verzocht de nacht bij het opgebaarde lijk te waken. Het sterfhuys is „weldra stampvol jong volk van beiderlei kunne”; het kan er zo vol zijn dat men ineensstorting vreest en de vloer extra gaat stutten. Jongens en meisjes zitten door elkander heen dicht op elkaar. Een kleine ruimte voor de dans wordt opgehouden.

De nachtwake bij het lijk wordt ingezet met een gemeenschappelijke maaltijd, waarna verder gedurende heel de nacht men danst en elkander toezingt. Intussen is er in het schemerduister gelegenheid tot vrijerij genoeg, terwijl zelfs direct geslachtelijk verkeer voorkomt. Dit „waken” duurt vaak nachten achtereen.

Waar de mogelijkheid tot normaal sexueel verkeer zo ruimschoots bestaat is het merkwaardig te bemerken, dat ook de homosexualiteit bij de Tanembarezen niet ontbreekt. In de jongemannenhuisen is ze regel, maar ook bij de Tobelo's, waar wij van dergelijke huizen niet horen, is ze volgens Huetting „niet zeldzaam”. Wij hebben haar echter hier geheel anders te beoordelen als ten onzent. Margaret Mead¹⁾ heeft over Samoa schrijvende o.i. ook voor Indonesië de juiste verklaring gegeven, wanneer ze opmerkt, dat men de homosexualiteit niet veroordeelt en eigenlijk niet eens de aandacht waard vindt omdat men nu eenmaal bij de grote belangstelling voor het eigenlijke sexuele leven anders staat tegenover de geringere sexuele handelingen als suggestieve dansen,

¹⁾ M. Mead: *Coming of age in Samoa*, blz. 148-149.

sexueel prikkelende gesprekken, gezangen en handtastelijkheden. Homosexualiteit is hoogstens iets waarover men de schouders ophaalt, omdat het zo pueriel is.

Bleek uit het bovenstaande dat de jonge mannen en vrouwen in het maatschappelijk leven een eigen plaats en functie hebben, dit komt ook elders tot uiting. Zo vernemen wij telkens hoe zij het zijn die vreemdelingen, die hun dorp bezoeken, ontvangen. Sterk herinnert ons dit aan de functie der Samoaanse jonge meisjes, die onder leiding van de Taupo⁸⁾ juist bij de ceremoniële ontvangsten zulk een belangrijke rol speelden. Van Ambon en Saparoea berichten de Europese bezoekers over de feestelijk uitgedoste *djodjaro's* (jonge ongehuwde vrouwen), die onder leiding van hun „capitan” of „kapala” bloemen strooien en welkomstliederen zingen. Hun mannelijke tegenhangers zijn de *ngoengare's* onder aanvoering van de kapala *ngoengare*.

Uitvoerig is Joest, die echter van het instituut niets begrijpt, zomin als trouwens ook van de overige Ambonse cultuur. De *djodjaro's* zijn naar zijn mening niet anders dan een soort Geisha's, die tot taak hebben den Europeanen bezoeker te amuseren. Om het gehalte van zijn betoog te karakteriseren, citeren we slechts een zinsnede: „Will eine Djodjaro einen Europäer zum Tanz auffordern, so setzt sie sich ihm auf den Schoss. Dabei trinken die Mädchen, denn es sind ja Christinnen, die ganze Nacht Genever und Bittern”⁹⁾.

Hoe weinig op deze wijze de betekenis van de jonge vrouwen begrepen is blijkt wel uit het feit, dat onder de regelmatige adatinkomsten der dorps-hoofden van Ambon en Ceram ook het hun toekomend dienstbetoon van de zijde dezer *djodjaro's* wordt gerekend. Bij toerbeurt zijn zij de „*njora*” (= echtgenote van het hoofd) behulpzaam in het huishouden en bij de feesten en feestelijke maaltijden. Zij verrichten voor haar allerlei bediendenwerk, was-sen, koken, enz. „Gewoonlijk worden deze diensten slechts gedurende enkele uren gevorderd; bij buitengewone gelegenheden echter als feesten, het ontvangen van ambtenaren e.d. zijn die vrouwen het grootste gedeelte van de dag ter beschikking van de *njora*”.

Dat de *djodjaro's* en de *ngoengare's* zeer vrij met elkaar omgaan verwondert ons, na hetgeen wij van elders vernamen, niet. Het is merkwaardig, hoe onafhankelijk men daarbij van de ouderen is. Zo deelt Sachse mee, dat zij gezamenlijk dikwijls picnics organiseren, waarbij, doordat iedere controle ontbreekt, „te vertrouwelijke omgang” zeer veel voorkomt.

Wordt er een huwelijk gesloten, dan gaat dit zeker niet buiten de jeugdverenigingen om. Van een directe bemoeiing wordt ons enkel iets vermeld voor het geval de huwendes niet van dezelfde negorij afkomstig zijn. De bruidegom behoort dan zowel aan de *djodjaro's* als aan de *ngoengare's* uit de negorij van zijn aanstaande vrouw een stuk wit linnen als „*harta*” te geven. Ook in andere gevallen zullen er echter wel bij worden betrokken.

Bezien wij thans de jeugdclubs van Sumatra en Java, dan blijkt hier een

⁸⁾ Zie o.a. Keesing: Tauposystem.

⁹⁾ Joest: Beiträge, blz. (76); Joest: Malayische Lieder, blz. 5 e.v. Riedel (Sluik- en kroesharige rassen, blz. 83) schrijft hierover: „... een gebruik, dat door de Europeanen met den jenever werd ingevoerd”. Wat Joest zag was een onder Europese invloed ontstane caricatuur van het oorspronkelijke. Zie verder: Sachse: Seran, blz. 108; Idem: Meded. Bestuursz. blz. 62 e.v.; v. Hoëvell: Ambon, blz. 131 e.v.; Adatr. B. XXI, blz. 52; Bleeker: Minahasa, II, blz. 179 e.v.

sterkere organisatie te bestaan terwijl de mannengroep naast die der vrouwen meer op de voorgrond treedt. Typisch voor deze gebieden is, dat het meer gecompliceerde leven doet vragen naar vaste, geschreven, regelen. Men is hier gewend aan codificatie en zo worden ook de reglementen der jeugdorganisaties schriftelijk vastgelegd.

Niettegenstaande de berichten vaak zeer karig zijn, zijn ze toch voldoende om de overeenkomst met wat wij in de meer primitieve gebieden vonden aan te tonen. Zo blijkt, dat op geheel Zuid-Sumatra ¹⁰⁾ de „*boedjangs*” (jongelingen) en „*gadis*” (jonge meisjes), of hoe ze anders worden genoemd, onder leiding van hun hoofden een rol spelen bij de ontvangst van vreemdelingen en bestuursambtenaren. Ook bij andere meer of minder feestelijke gelegenheden spreken zij een woordje mee.

Ook hier eindigt het lidmaatschap der jeugdvereniging met het huwelijk, dat iemand tot de groep der volwassenen doet overgaan. De toea of radja boedjang wordt uit de jongelingen gekozen en verliest eerst bij zijn huwelijk zijn functie. Hij bereidt met de zijnen de feesten voor, stelt de zitplaatsen vast, regelt en leidt de dans. In verlovingsgeschillen en wanneer er kwesties komen bij een huwelijksaanzoek treedt hij als rechter op, en kan, wanneer hij niet wordt gehoorzaamd, boeten opleggen. Eerst wanneer hij zich incompetent verklaart, kan men zich tot het dorpshoofd wenden of de zaak aan het oordeel van den rapat onderwerpen.

Volgens Broersma, die verrukt is over de gratie, de beschaving en de ontwikkeling der jonge vrouwen, welke hij het sieraad en de muziek der Lampongse samenleving noemt, doet de toea moelei (= gadis) zich naast den toea boedjang gelden. Zoals op Samoa en Ambon worden de gasten onder haar leiding ontvangen door de feestelijk geklede jonge dochteren.

Het verkeer tussen boedjang en gadis is zeer vrij. Zij ontmoeten elkaar regelmatig en zeer gemakkelijk bij het samenwerken op de ladangs, waarbij zij met elkaar een eigen taak te vervullen hebben. Ook bij de feestmaaltijden, soms onder elkander georganiseerd, treft men elkander; men geeft elkaar raadsels op, men zingt elkaar liederen toe, die evenals elders allerlei zinnenprikkelende toespelingen hebben, men wordt handtastelijk, terwijl voorechtelijk sexueel verkeer regel is en geheel vanzelfsprekend wordt gevonden. Zij vormen met elkaar een wereldje naast de wereld der volwassenen.

Dit laatste blijkt wel zeer duidelijk uit het uitvoerig reglement, dat wij betreffende de „*adat boedjang gadis*” van een onderafdeling van het gewest Palembang bezitten. Alles is hier geregeld naar het model der volwassenen-adat. De verenigingen der boedjang en gadis in de dorpen worden in dit reglement beschouwd als onderdelen van de districts(doesoen)-verenigingen, terwijl deze weer onderdelen zijn van die, welke geheel de marga, waarvan de doesoens onderdelen zijn, omvat. Aan het hoofd van die marga-jeugdgemeenschappen staan een jonge man en een jonge vrouw met de titel *pasirah boedjang* en *pasirah gadis*. Uit het reglement zelf blijkt van hun functie niets, doch in de daaraan toegevoegde noten blijkt, dat er een *rapat boedjang gadis* bestaat, een rechtbank dus voor jeugdzaken, die wordt voorgezeten door de *pasirah boedjang*. Men zal de plank echter wel niet heel ver misslaan, wanneer men meent, dat de grotere eenheden meer in theorie bestaan, ontworpen naar de maat.

¹⁰⁾ Roos: Afdeeling Kaoen, blz. 147 e.v., 17, 18; Hoven: Pasema, blz. 42, 81; Broersma: Lampongsche distr., blz. 126 e.v., 131 e.v.; Adat Boedjang Gadis in Palembang, Adatr. B. XXVII, blz. 466 e.v.

schappelijke ordening der volwassenen. De meeste zaken zullen wel door de toea boedjang (gadis) kampong worden behandeld en opgelost. In het reglement vinden wij voor het merendeel artikelen, waarin voor verschillende overtredingen van de adat (fouten in de wijze van optreden bij feesten, het ontbreken daar, waar men had moeten zijn, en dergelijke) boeten worden opgelegd. De standaard-boete of boete-eenheid blijkt één rijksdaalder te zijn.

Vanuit Noord-Sumatra kennen wij slechts een enkele mededeling omtrent de Bataks, waaruit het bestaan van een jongelieden-organisatie blijkt. Wel blijkt duidelijk hoe ook daar de jongelingen, die in de *sopo* overnachten, grote vrijheid hebben en deze o.a. gebruiken tot een drukke omgang met hun vrouwelijke leeftijdsgenoten, die onder leiding van een oudere vrouw in een der huizen van het dorp overnachten. De jongelingen bezoeken de meisjes en houden elkaar bezig met het elkander toezingen van gepeperde beurtzangen, het opgeven van raadsels, het maken van grappen, waarbij dan het kleine, flauw brandende lampje, dat als enige lichtbron dient, „bij ongeluk” nog wel eens uitgaat.

Wil nu een jongeling uit een ander dorp op deze wijze uit vrijen gaan, dan heeft hij daartoe, zegt van Ophuysen, de toestemming nodig van het hoofd der jongelieden van het dorp. Als zodanig treedt zo mogelijk een zoon van het dorps hoofd op en is er geen ongehuwde zoon van de bedoelde leeftijd, dan wordt een ander tot hoofd der jongeren gekozen. Ook de jonge meisjes hebben hun eigen voorgangster.

Hier blijkt dus iets van een organisatie. De hoofden der jongeren waken over de gemeenschappelijke belangen en hebben de leiding bij het gezamenlijk optreden. Hoewel naar de sekse apart georganiseerd, iets anders is in deze wereld ondenkbaar, vormen zij toch met elkaar weer een eenheid die zich naast en soms tegenover die der volwassenen plaatst.

Van Ophuysen weet van bepaalde jeugdfeesten speciaal door deze jeugdgemeenschappen georganiseerd. Hij noemt het feest der naamsverwisseling. Vinden nl. enige jongeren het tijd worden hun kindernaam voor een andere te verwisselen, die meer met hun leeftijd overeenkomt, dan wenden zij zich tot hun beide praesides en deze bepalen dan tezamen en in overleg met de dorpsautoriteiten de dag voor het feest. De jongelingen en meisjes zorgen nu voor de voorbereiding van de feestmaaltijd, waarbij ieder zijn bepaalde werkzaamheden heeft. Wanneer de dag er is wordt er gezamenlijk gegeten, terwijl dan tijdens de maaltijd door de disgenoten allerlei nieuwe namen worden bedacht, die men de betreffende personen zou kunnen geven. Dit is een bron van grote hilariteit, want de gekste en ook wel de onfatsoenlijkste namen worden genoemd, waarom je je nu wel slap moet lachen. Ook wanneer de maaltijd is afgelopen blijft men nog vrolijk samen bijeen, waarbij men dan al spoedig „wat lossen” wordt.¹¹⁾

Ook op Java vinden wij dezelfde soort van jeugdorganisaties en is er sprake van jonge mensen, die onder leiding van hun hoofden een staatje in de staat vormen. „Het was eene groep, die zich in overmoed vele vrijheden veroorloofde”. Deze jeugdgroepen spelen een rol bij de feesten, maar helpen ook bij het gemeenschappelijk werk van het dorp aan waterleidingen en wegen mee. Zij doen dit dan echter als gemeenschap, na als zodanig er bij te zijn betrokken.

¹¹⁾ v. Ophuysen: Kijkjes, blz. 36, 48 e.v.

In een opzicht treft ons op Java een merkwaardig verschil met hetgeen wij elders in Indonesië vonden. Behalve de adolescenten zijn daar ook de gescheiden mannen en vrouwen, en tevens de weduwnaren en weduwen lid der organisatie. Het is hier dus een gemeenschap van niet gehuwden, die in deze staat, in het dorp een aparte plaats innemen. Toch valt ook hier de nadruk op de nog niet gehuwden.

Uit de berichten blijkt duidelijk, dat deze gemeenschappen op Java nog maar een geringe betekenis hebben. Zo spreekt Fokkens over de jeugdclubs van Bantam en Indramajoe in de verleden tijd, terwijl een ander verklaart dat ze in het Soerabajase nog slechts hier en daar voorkomen. In de bekende adatrechtsbeschrijving van Soepomo, en in die van Djojodigoeno en Tirtawinata vinden we ze zelfs in het geheel niet vermeld.¹²⁾

Slechts een tweetal berichten¹³⁾, waarvan het ene nog gedeeltelijk op het andere teruggaat, geven ons een beeld van zulk een jeugdorganisatie in functie. Het betreft hier een zeer achterafgelegen district (Tjidoelang) van het Preanger bergland, waar gemakkelijker dan elders sociale survivals zich kunnen handhaven.

Hier evenals elders vervullen de jongeren een rol bij de voorbereiding en uitvoering der feesten en plechtigheden. Wanneer de regent of een hooggeplaatst Europees ambtenaar moet worden ontvangen, hebben zij daarbij hun taak. Maar ook bij de sawahbewerking zijn ze betrokken. De jongelingen helpen met elkaar bij de bewerking van de grond, terwijl de *loerah landjang* met haar gezellinnen aan het planten en oogsten haar deel hebben. Ook de tuinen en het erf van het hoofd zijn aan de zorgen van deze jongeren toevertrouwd, terwijl zij ook andere opdrachten van het hoofd hebben te vervullen.

„De taak van de *loerah boedjang* is toe te zien op het gedrag van de hem ondergeschikten, voor hun eensgezindheid en samenwerking te waken en hun onderling hulpbetoon te regelen, voor zij getrouwd zijn. Voorts wordt ieder huwelijksaanzoek, voordat het tot de ouders gericht wordt, aan den *loerah* meedeeld, en gaat men daarna pas met den *loerah* naar de ouders. Indien de *loerah* zegt, dat al eerder iemand de betrokkene ten huwelijk heeft gevraagd, zal niemand zijn wil durven doorzetten.”

Zij, die zich aan het gezag van deze jeugdgroepen zouden willen onttrekken, wat wel voorkomen kan wanneer zij de oude adat willen negeren, stellen zich daarmee geheel buiten het sociaal verband. Hun zal niet meer om hulp worden gevraagd, doch zij zullen ook niet meer op steun kunnen rekenen (en wie kan het zonder deze stellen?).

Wat zich bij de vele vreemde invloeden op Java niet of nauwelijks handhaven kon, werd op Bali bewaard. Het vreemde en nieuwe werd met het oude-eigene verenigd. In de loop der tijd veranderde m.a.w. het nationaal kostuum, zonder dat de oorspronkelijke snit geheel verdween. De *sekaha troena* (jonge mannen vereniging) en de *sekaha daha* (jonge vrouwen vereniging) spelen ook nu nog in zeer vele Balische dorpen een rol van betekenis; hun taak is dezelfde

¹²⁾ Fokkens: Eindresumé, I, blz. 19 e.v., 49; Adatr. B. XV, blz. 169 (noot), Adatr. B. IV, blz. 513, 520; Soepomo: Adatprivaatr.; Djojodigoeno en Tirtawinata: Adatprivaatr.

¹³⁾ Tresna: Een eigenaardige instelling, blz. 181 e.v. Schrijver meent dat deze jeugdclubs uitsluitend in Tjidoelang voorkomen en geeft een geforceerde verklaring van hun ontstaan, waaraan hij zelf trouwens niet gelooft. Adatr. B. XXXIII, blz. 111 e.v.

als die wij elders aantreffen, maar bestaat toch tevens uit elementen, welke bepaaldelijk niet oud-Indonesisch zijn.

Dank zij Korn's onvolprezen monografie van de dorpsrepubliek Tenganan¹⁴⁾ zijn wij wel het best ingelicht over de daar voorkomende jeugdorganisaties. Het schijnt ook een feit, dat nergens op Bali het jeugdleven zó streng en grondig georganiseerd is. Ook Tenganan is een typisch survival gebied; trekjes, die wij elders niet meer vinden, leven hier nog voort. Toch blijkt uit Korn's omgewerkte dissertatie¹⁵⁾ en uit oudere geschriften¹⁶⁾, dat het ook elders op Bali aan georganiseerd jeugdleven niet ontbreekt.

Troffen wij op Java en Sumatra als een product van verdere differentiatie een duidelijke verbinding met de wereld der volwassenen en een behoefte aan codificatie, nog sterker is dit op Bali het geval. De jeugdverenigingen heten zelfs in opdracht van de dorpsgemeenschap of een onderdeel er van gesticht te zijn. Alleen zij, die lid geweest zijn van zulk een jeugdclub, kunnen later het lidmaatschap van de dorpsgemeenschap verwerven; royement uit de vereniging der jongeren heeft ten gevolge, dat heel de maatschappelijke carrière van den betrokkene daardoor wordt getroffen.

Ook in de organisatie der sekaha's komt uit, hoezeer hier de maatschappij der volwassenen tot voorbeeld strekte. Het bestuur is geheel en al ingericht naar het nogal gecompliceerde model van het dorpsbestuur. Men vergadert apart en heeft daartoe soms een speciaal gebouw. Men heeft eigen bezittingen (een gamelan, enz.), eigen middelen, en dit geldt evenzeer voor de sekaha daha als voor de sekaha troena. De Balise jonge ongehuwde vrouw is, zoals een der schrijvers opmerkt, nogal tamelijk geëmancipeerd.

De inkomsten, waarover de besturen der jeugdclubs beschikken, bestaan — en hier hebben wij een trekje dat wij elders niet vonden — uit de beloningen in padi en geld, die de leden ontvangen voor de door hen verrichte werkzaamheden. Wij horen, hoe men zich inspannen kan met het uitgesproken doel om de clubkas te spekken. Ook de ons reeds zo bekende boeten, die talrijk zijn en voor allerlei kleine vergrijpen tegen de adat kunnen worden opgelegd, vloeien in deze kas, waaruit allerlei onkosten worden bestreden, en merkwaardigerwijze tevens zij, die door hun huwelijk de sekaha verlaten, een bijdrage ontvangen.

Ook hier treedt men dus uit, wanneer men huwen gaat. De band echter blijft bestaan. De oud-leden onderhouden nog relaties met hun vroegere vereniging. Zij zullen zeker ook financieel bijspringen wanneer dat noodzakelijk is. Maar vooral: de zoon wordt lid van vaders vroegere sekaha, de dochter van die van haar moeder. Op Bali kent de dorpsgemeenschap nl. vaak meer dan één jongemannenvereniging en meer dan één jonge vrouwenvereniging, en bij een dergelijke erfopvolging ten aanzien van het lidmaatschap is het begrijpelijk, dat het behoren tot een bepaalde jongelings- of meisjesvereniging tevens een kwestie van stand is.

Evenals elders wordt er ook op Bali onderscheid gemaakt tussen jongere en oudere leden der jeugdclubs, welke onderscheiding ook hier bij de jonge mannen meer is uitgewerkt dan bij de meisjes. Zo worden in Tenganan de jongens van ongeveer zeven jaar zelfs reeds in een soort van vóórvereniging, een soort van jaarclub, bijeengebracht. Het bestuur ervan wordt ge-

¹⁴⁾ Korn: Dorpsrepubliek.

¹⁵⁾ Korn: Adrecht v. Bali.

¹⁶⁾ Liefrinck: Bali.

vormd door twee van deze knaapjes en vier jonge mannen uit de drie bestaande sekaha troena gekozen. Zij staan gedurende ongeveer een jaar onder de dagelijkse leiding van een „goeroe”, die hun onderricht geeft in allerlei magisch-religieuze zaken, hun allerlei adat- en fatsoensregelen bijbrengt, maar hun tevens onderwijs geeft in lezen, schrijven en rekenen. Van hun kant zijn zij den goeroe in alles onderdanig, doen wat hij hun voor karweitjes opdraagt, bewaken zijn huis, enz. Er ontstaat in dat jaar tussen deze jongens en hun leermeester een zeer innige band, die, zoals dit in het Oosten voor de verhouding goeroe-discipel typisch is, het karakter van een soort religieuze verering draagt. Wanneer zij bij hun overgang naar één der drie sekaha troena van hun leermeester afscheid nemen, is dit steeds een zeer roerende ceremonie.

Voor de kleine meisjes bestaat een dergelijke vóórsholing niet. Toch ontvangen zij ook onderricht, zodat ook onder hen weinig volstrekte analfabeten worden gevonden. Dit alles geschiedt dan echter gedurende het lidmaatschap van een der sekaha daha zelf.

Het verbaast ons allerminst te vernemen, dat deze Balische jongelingen en jonge meisjes buitengemeen op hun toilet gesteld zijn. De daha is bij de religieuze dansen zo prachtig gekleed als nergens in Nederlands-Indië. Ook de kleding der troena is rijk en sierlijk, terwijl men aan de kleuren de verschillende sekaha's onderscheiden kan. Aan de verzorging van het haar, het gelaat, het gehele figuur, de handen en nagels wordt heel veel tijd en aandacht besteed. Deze laatsten worden soms heel lang gedragen en bewijzen dat van hen nog niet het gewone zware werk der volwassenen gevraagd wordt. Zij zijn ook het symptoom van „het met zich zelf bezig zijn”, dat Spranger zo typisch voor de adolescenten noemt.

De Balische jongelingschap is — daarin gestempeld door heel de cultuur — in zijn gedragingen stijlvoller en ceremonieler dan wij dat van elders kennen. Iets van de uitbundigheid, die we bij de Batakse, Tanembarese en Tobelose jongeren vonden, wanneer de seksen elkaar bij feestelijke gelegenheden ontmoeten, vinden wij terug bij de jaarlijks terugkerende ceremonie waarbij in Tenganan de sekaha troena hun nieuwe oogst aan groentjes (de *troena njoman*) aan de sekaha daha komen voorstellen. De jonge jongens worden daarbij door de leden der drie sekaha troena en door hun goeroe voor de daha geleid. Eigenaardig is, dat zij bij dit eerste bezoek voor de meisjes onzichtbaar en onhoorbaar moeten blijven, terwijl zij ook op weg naar de ontvangst door niemand mogen worden gezien. Zij worden daarom door de *pangawin*, dat zijn zij, die het vorige jaar troena njoman waren, tegen de avond van huis afgehaald. Deze pangawin dragen dan nl. een van gespleten bamboe gevlochten huisje tussen zich in, waaronder de kleine jongen vlug wegkruipt, om dan daaronder verborgen naar de plaats van ontvangst mee te lopen.

De daha ontvangen in hun vergaderkleding uitgedost de stoet met minzame glimlach. In bloemrijke taal wordt dan door den goeroe en de pangawin gezegd, dat de jeugd-afdeling der toena hun opwachting komt maken. Terwijl nu de meisjes dit o.m. beantwoorden door het reciteren van spreuken, nemen de pangawin om beurten een kluit van een grote hoeveelheid door hen daar te voren opzettelijk neergelegde modder en werpen die vanaf hun plaats naar het bestuur der ontvangende meisjesvereniging. „Het is daarbij verboden den schouder of hooger dan wel de (boven het bestuur hangende) lamp te raken. Wie een dezer verbodsbepalingen overtreedt wordt door de maagdenvereniging bestraft met 2000 duiten.” Het modderwerpen is, wat

de oorspronkelijke bedoeling ook moge zijn geweest, echter verworpen tot een gelegenheid om de daha eens flink te plagen, waarbij men dan al heel weinig om de verbodsbepalingen geeft. Het „lolligste”, schrijft Korn, is de lamp juist wel te raken en uit te gooien, wat ons wel weer aan elders herinnert, met dit verschil echter, dat het hier blijkbaar toch nooit tot rechtstreekse handtastelijkheden komt. De jongelui schijnen de voorgeschreven afstand van twee vadem tussen elkaar toch wel in acht te blijven nemen. Deze gooi- en smijtceremonie, waarbij de hilariteit zeer groot kan zijn, wordt achtereenvolgens driemaal voor elk der drie sekaha daha herhaald.

Evenals elders in de Archipel en ook daar buiten hebben de Balische jeugdclubs de bedoeling de jonge mensen, die nog geen plaats kunnen hebben onder degenen, die volledig lid der gemeenschap zijn (de gehuwden), en die aan de groep der kinderen zijn ontgroeid, in te leiden in de wereld der volwassenen. Wanneer Liefcrinck deze verenigingen heeft besproken, schrijft hij, dat zij „voornamelijk ten doel hebben hen (de leden) een weinig te oriënteren in de desa-maatschappij”¹⁷⁾. Ook Korn spreekt over een voorbereiding tot het desalidmaatschap en voegt daaraan toe dat de omgang, die de jongens en meisjes bij de geregelde taakvervulling met elkaar hebben ter gelegenheid van de godsdienstige feesten, „de magische evenwichtigheid, nodig voor het aangaan van huwelijken”, bevordert. Hij meent dan ook, „dat het werk van alle troena-verenigingen voor een goed deel bestaat in het kweken van vriendschapsbanden met de maagden”.¹⁸⁾

Zo zou de betekenis der sekaha troena en daha in de Balische volksgemeenschap duidelijk zijn, wanneer er niet uit de literatuur toch ook een ander element naar voren kwam, dat zich met het hierboven genoemde schijnbaar moeilijk laat verenigen. Het kweken van vriendschapsbanden tussen lieden van verschillende sekse betekent in Indonesië, zoals wij zagen, het hebben van sexuele omgang. Dit blijkt ook op Bali het geval te zijn en zowel in Tenganan, dat volgens sommigen in deze nog strenger reglementen heeft, als elders, vinden wij een vrij sexueel verkeer van troena's en daha's, dat als voorbereiding tot de huwelijks staat eigenlijk¹⁹⁾ niet wordt veroordeeld.

Wanneer nu echter Korn de jeugdclubs bespreekt schrijft hij: „Waarom hebben nu deze jonggezellenverenigingen hun ontstaan te danken? Het zijn weer godsdienstige overwegingen, die er toe geleid hebben die kinderen een rol te doen spelen. Het feit toch, dat zij nog geen geslachtsomgang hebben gehad, maakt hen uiterst geschikt bij godsdienstige plechtigheden op te treden. Wordt dan ook van zulke jongelui ontdekt, dat zij onkuisch leven, dan worden zij als lid geschrapt en kunnen zij in verschillende dorpen zelfs nooit meer desalid worden, aangezien zij zich tegen de gemeenschap misdragen hebben (Tenganan Pagringsingan, Daoeh Toekad)”²⁰⁾.

Dit kan in zijn algemeenheid niet juist zijn, hetgeen op zichzelf reeds uit de door Korn gebezigde terminologie blijkt. Er is immers in het begin van het citaat sprake van „kinderen”, die in godsdienstige ceremoniën worden betrokken en een Balische jongeman of vrouw van ± 20 jaar kan moeilijk meer zo worden genoemd. Bovendien verschilt hetgeen een Baliër kuis noemt nog

¹⁷⁾ Liefcrinck: Bali, blz. 248.

¹⁸⁾ Korn: Adatrecht, blz. 100, 46; Korn: Dorpsrepubliek, blz. 168, 169.

¹⁹⁾ Voor dit „eigenlijk” zie men even verder het grote verschil tussen de theorie en de praktijk.

²⁰⁾ Korn: Adatrecht, blz. 99.

zeer van hetgeen wij er onder verstaan. Typisch hiervoor is wat Korn elders juist over de troena van Tenganan meedeelt. Gedurende een bepaalde maand „mogen de troena zich afgeven met vrouwen uit andere desa's en zelfs die betaalde geliefden thuisbrengen. De desa Ngis schijnt den jongen mannen op ruime schaal de anders verboden vrucht te leveren. Wordt van een troena bekend, dat hij ook in andere maanden zich vrijheden met *zulke*²¹⁾ vrouwen veroorlooft, dan wordt hij uit de jongemannenvereniging gestooten, hetgeen gelijk we zagen voor zijn verder leven verstrekkende gevolgen heeft.”²²⁾

Dus niet het hebben van geslachtelijk verkeer op zichzelf doet iemand zijn lidmaatschap verliezen. De praktijk is heel anders. De Tengananse meisjes hebben naast hun verloofde nog een zogenaamde „buitenverloofde”, met wien zij een zeer „innige verhouding” kan hebben, zonder dat haar eigenlijke verloofde daar aanstoet aan mag nemen. „Terloops zij hierbij aangeteekend, dat veel troena geheime minnarijen met de vrouwen der desaleden aanknoopen”²³⁾. „Het is dan ook zo dat in Tenganan de daha pas haar vereniging verlaat wanneer zij zwanger is”²⁴⁾.

Toch blijft het een feit, dat „de jonge meisjes en knapen, juist om hun staat van reinheid geschikt geacht worden tot het volbrengen van bepaalde religieuze handelingen, zooals het bereiden van bepaalde offergaven, het volgen van de oudste dorpsbestuurders in de godenhuisjes, waar anderen niet binnen mogen gaan, enz.”²⁵⁾. Veel voorzichtiger drukt Korn zich dan ook uit, wanneer hij schrijft, dat „als beginsel waarvan is uitgegaan bij de toewijzing van bepaalde godsdienstige taken aan de verenigingen van knapen en meisjes” de reinheid die deze kinderen nog eigen is, moet worden genoemd. „Algemeen begint *dan ook* het lidmaatschap op ongeveer zeven- of achtjarigen leeftijd”²⁶⁾.

Hierin ligt de oplossing. Niet de troena en daha als zodanig zijn nog „rein”, dat is „not yet contaminated by sexual intercourse”²⁷⁾, en daarom geschikt voor bepaalde religieuze handelingen, doch alleen de zeer jongen onder hen, waarschijnlijk zelfs in de regel slechts zij, die nog niet geslachtsrijp zijn²⁸⁾. Dit vindt zijn bevestiging in het feit dat, wanneer wij over magisch-religieuze dansen lezen, waarbij de danseresjes door geesten bezeten worden, steeds uitdrukkelijk van *jonge* kinderen wordt gewag gemaakt. Voor de eer als medium van een geest te dienen „mogen alleen maagden in aanmerking komen: *daarom*²⁹⁾ zijn de pesarèn's in den regel jonge kinderen..”. Wat Lekkerkerker hier van de meisjes zegt, vult hij dan later aan door mee te delen, „dat ook jongelingen, die nog geen vrouw hebben gekend, door hun ongereptheid een bijzondere staat van reinheid bezitten en ook *troena pesarèn*

²¹⁾ Cursivering van mij.

²²⁾ Korn: Dorpsrepubliek, blz. 185.

²³⁾ Idem: blz. 102.

²⁴⁾ Particuliere mededeling van Korn. Geheel onjuist is dus ook het beeld dat Covarrubias: Bali, blz. 21, 136 e.v. geeft.

²⁵⁾ Particuliere mededeling van Korn.

²⁶⁾ Cursivering van mij. Korn: Adatrecht, blz. 250. Zie voor de betekenis van ongereptheid: v. d. Leeuw: Virginibus puerisque.

²⁷⁾ Covarrubias: Bali, blz. 136, 21.

²⁸⁾ Hebben wij op deze wijze ook niet de opmerking van Ida Madé Hadipta te interpreteren, wanneer hij schrijft over „orang-orang perempoean jang masih moeda (prawan) jang dipandang masih soetji”, Bhawanegara, II, 1932, blz. 103.

²⁹⁾ Cursivering van mij, F.

heeten" ³⁰⁾). Duidelijker kan het wel niet gezegd; niet de troena als zodanig, maar de troena pesarèn zijn voor godsdienstige ceremoniën zeer geëigend.

Toch is ook met deze onderscheiding tussen jonge en oude, maagdelijke en sexueel levende jongeren nog niet alles gezegd. De staat van „soetji”, reinheid, is niet alleen die der maagdelijkheid, doch kan door het volbrengen van reinigingsceremoniën evenzeer worden bereikt. Ook de oudere troena en daha kunnen dus aan de godsdienstige plechtigheden deelnemen, wanneer zij er zich op hebben voorbereid.

Daarbij komt dan tenslotte nog, dat in iedere cultuur in hoge mate met de fictie, de „pia-fraus”, gewerkt wordt. Wat cultureel zo behoort te zijn, wordt beschouwd als werkelijk zo te zijn, en wanneer het dan *eigenlijk* niet zo is, doet men toch maar alsof. Ook wij kennen zulke vanzelfsprekendheden: het bruidje in het wit geldt als ongerept, het huwelijk geldt als monogaam, iedere kerkganger of althans iedere priester of predikant geldt als gelovige, elke vader geldt als hoofd van het gezin, enz., enz. Onbruikbaar, althans maatschappelijk destructief is de mens, die als kritisch toeschouwer zich geroepen zou voelen, ieder ogenblik voor „enfant terrible” te spelen. Hij geldt dan spoedig voor „ongemanierd”, omdat er nu eenmaal allerlei is, dat men niet alleen niet zegt, maar zelfs niet behoort te denken.

Het verschil tussen wat behoort te zijn en wat is komt zeer duidelijk tot uiting, wanneer men de vastgestelde regel vergelijkt met de praktijk. De regel stelt de norm, de praktijk blijft er natuurlijk ver beneden. De reglementen nu zijn op Bali en vooral ook in Tenganan zeer rigoureuze ten aanzien van het sexuele leven. Toonden deze regelen dus inderdaad de praktijk, dan zouden de leden der Balische dorpsgemeenschappen bepaaldelijk streng zedelijk levende persoonlijkheden zijn. Het tegendeel is zoals wij zagen inderdaad het geval. Zo is het ook mogelijk, dat Korn's bewering, dat zij, die onkuis leven, als leden van de jeugdclubs worden geschrapt, de theorie vertegenwoordigt, waarmede de praktijk niet bepaald in overeenstemming is ³¹⁾).

LITERATUUR.

Adatrechtbundels: IV, XV, XXI, XXVII, XXXIII.

Adriani, N. Verzamelde Geschriften. Haarlem, 1932. 3 dln.

Bleeker, P. Reis door de Minahassa en den Molukschen Archipel. Batavia, 1856. 2 dln.

Broersma, R. De Lampongsche districten. Batavia, 1916.

Covarrubias, M. Island of Bali. New York, 1937.

Djojodigono, M. M. en Tirtawinata. Het adatprivaatrecht van Middel-Java. Soekamiskin, 1940.

Drabbe, P. Het leven van den Tanémbarees, Leiden, 1940. Intern. Archiv f. Ethnogr. Suppl. zu Bd. XXXVIII.

Fokkens, F. Eindresumé van het.. bevolen onderzoek naar de verplichte diensten der inl. bevolking op Java en Madoera. Batavia, 1901-'02. 4 dln.

Hoëvell, G. W. W. C. van. Ambon en meer bepaaldelijk de Oeliasers. Dordrecht, 1875.

Hoven, W. De Pasemah en haar verwantschaps-, huwelijks- en erfrecht. Wageningen, 1927. Proefschr. Leiden.

Hueting, A. De Tobeloreezen in hun denken en doen. Bydr. T. L. V. 77 (1921), blz. 217—357; 78 (1922), blz. 137—340.

³⁰⁾ Lekkerkerker: Nog iets over het Meki's blz. 136; ook: Spies: Das grosse Fest, blz. 231; Covarrubias: Bali, blz. 229-230, 335; de Zoete en Spies: Dance a. Drama in Bali, blz. 71.

³¹⁾ Zie een kuisheidsproef welke voor hen, die te kort schieten slechts een boete oplevert in Adatrechtbundel XLII, 1943, blz. 335.

- Joest, W. Beiträge zur Kenntniss der Eingebornen der Inseln Formosa u. Ceram. Zeitschrift f. Ethnologie. 14 (1882): Verhandlungen, blz. (53)-(76).
- Joest, W. Malayische Lieder und Tänze aus Amboin und den Uliase. Intern. Archiv f. Ethnogr. 5 (1892), blz. 1-34.
- Keesing, F. M. The Taupo system of Samoa. Oceania. 8 (1937/'38), blz. 1-14.
- Kolk, J. van der. Leeftijdsklassen op de Tanimbar-eilanden. Bijdr. T. L. V. 80 (1924), blz. 601-607.
- Korn, V. E. Het adatrecht van Bali. 2e herz. dr. 's-Gravenhage, 1932.
- Korn, V. E. De dorpsrepubliek Tnganan Pagringsingan. Santpoort, 1933. Uitg. v. d. Kirtya Liefcrinck-v. d. Tuuk. 3.
- Kruijt, J. Iets over de geestesstructuur der inheemschen van Midden-Celebes. Nederl. Tijdschr. voor psychologie. 5 (1937), blz. 194-214.
- Leeuw, G. van der. Virginibus puerisque. A study on the service of children in worship. Amsterdam, 1939. Meded. Kon. Nederl. Akad. v. Wetensch., Afd. Letterk. N. R. Dl. 2. No. 12.
- Lekkerkerker, C. Nog iets over het Mekis. Nederl. Ind. oud en nieuw. 10 (1925/'26), blz. 136.
- Mills, J. P. The Ao Nagas. London, 1926.
- Liefcrinck, F. A. Bali en Lombok. Amsterdam, 1927.
- Mead, Margaret. Coming of age in Samoa. New York, 1929.
- Miller, Nathan. The child in primitive society. London, 1928.
- Mills, J. P. The Ao Nagas. London, 1926.
- Ophuysen, Ch. A. van, Kijkjes in het huiselijk leven der Bataks. Leiden 1910.
- Riedel, J. G. F. De sluik- en kroesharige rassen tusschen Selebes en Papoea. 's-Gravenhage, 1886.
- Roos, K. H. F. Aanteekeningen over de Afdeeling Kaoer in de Residentie Benkoelen. Tijdschr. v. h. Binnenl. Bestuur. 4 (1890); 5 (1890).
- Sachse, F. J. P. Het eiland Seran en zijne bewoners. Leiden, 1907.
- Sachse, F. J. P. Seran. Weltevreden 1922. Meded. v. h. Bureau v. d. bestuurszaken der buitenbez. Afl. XXIX.
- Soepomo. Het adatprivaatrecht van West-Java. Soekamiskin, 1933.
- Spies, Walter. Das grosse Fest im Dorfe Trunjan (Insel Bali). Tijdschr. v. Ind. T. L. V. 73 (1933), blz. 220-256.
- Spranger, Ed. Psychologie des Jugendalters. Leipzig, 1924.
- Tresna, R. Een eigenaardige instelling. Djawa. 5 (1925), blz. 131-133.
- Zoete, B. de, en W. Spies. Dance and drama in Bali. London, 1938.